

MEDEDELINGENBLAD

"AMPT EPE"

NO. 45 NOVEMBER 1978

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 36 Epe
tel. 05780 - 2048

Het blad verschijnt in januari, april en oktober en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische vereniging "Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente EPE.

Lidmaatschap f. 15.-- per jaar.

Bestuur:

voorzitter	: G.S. van Lohuizen, IJsseldijk 12 Veessen, tel. 05783 - 245
secretaris	: W. van Putten, Hoofdstraat 80 Epe tel. 05780 - 3579
penningmeester	: C. Stork, Dellenparkweg 8 Epe tel. 05780 - 3090

giro: 119.40.15 t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

Offsetdruk MUCO b.v.
Nunspeet
tel. 03412 - 3259

DE GILDEN IN EPE (1)

In de gemeente Epe hebben meerdere gilden bestaan. Over het Sint-Anthonie Gilde in Epe zijn wij, dank zij een vrij groot en goed bewaard archief, vrij goed ingelicht. Maar over de buurgilden of schuttersgilden weten wij helaas niet zo veel.

Over het ontstaan van de gilden tasten wij in het duister. J.A. Jolles haalt in zijn artikel ¹⁾ J. ter Gouw aan, die o.a. in "De Oude Tijd" 1871, blz. 58 schrijft: "het Gild is in 't algemeen zoo oud als ons volk zelf

er. ieder begrijpt wel, dat men hier niet uitsluitend aan ambachtsgilden denken moet, want het woord heeft een veel ruimer betekenis. Het kenmerkend karakter van 't Gild is de band der broederlijke vereniging in een besloten kring. Het Gild wortelt dus in 't vroegste familieleven. Gelijk de leden van een gezin door den band des bloeds verbonden waren, zoo verbonden zich leden van verschillende families door een duren eed tot broederschap en trouw in nood en dood; en dus was het Gild de kiem, waaruit ons maatschappelijk leven ontsproten is".

De bekende ambachtsgilden zullen wij buiten beschouwing laten, daar deze in Epe niet bestaan hebben.

Het is moeilijk over de schutters- en andere gilden een algemeen beeld te geven, zoals deze zich in de middeleeuwen gevormd hebben.

Zij zijn ontstaan uit broederschappen, die naast een bescherming voor buurt, dorp of streek, andere taken op zich namen. Daarnaast waren het broederschappen, die regelmatig 's avonds samen kwamen, om de broederband te versterken en om flink bier te drinken.

J.A. Jolles komt tot de volgende kenmerken van een gilde in de 14e en 15e eeuw:

- a. een soort keurbende op 't gebied van wapenhandel,
- b. een ordelievend gezelschap, dat in stads- of dorpsbestuur een taak heeft,
- c. een geestelijke broederschap onder de hoede van de kerk.

"Dus een driedelige gestalte, als 't ware een wezen met drie gezichten, dat nu 't eene, dan 't andere vertoont". En soms meerdere tegelijk.

De wapenhandel vinden wij terug in de schuts- of buurgilden.

J.S. van Veen ²⁾ haalt J. ter Gouw "De Gilden" blz. 38 aan:

"Een der nederigste en bescheidenste dier vormen (van het gildenwezen) waren de buurgilden, eene eigenaardigheid in 't maatschappelijk leven onzer voorouders, die in haren oorsprong naar den vroegsten tijd van 't ontstaan der gemeenten heenwijst. Het buurgild was een uitspruitsel van 't oude Germaansche schuts- (d.i. beschermings-) gild. Bewoners derzelde buurt vereenigden zich tot onderlinge bescherming en bijstand, tot onderhouding van goede vriendschap en tot het bewaren van rust en vrede in de buurt".

Deze verschillende functies vinden wij terug in de buurgilden of schutterijen van de buurt. In oorsprong een "beschermings" gilde, groeide het uit tot een broederschap, die meerdere keren per jaar samenkwam voor een gezellige avond, waar gezongen en (veel) gedronken werd. Daarnaast werd er één maal per jaar op de "papagaai" geschoten, op een houten vogel. De beste schutter was een jaar lang "koning" en kreeg een zilveren ketting met zilveren "papagaai" omgehangen. Op zijn kosten was er dan weer een groot feest met veel bier. Een andere taak van een buurgilde was de armenzorg. Een heel ander gilde is het Sint-Anthonie Gilde in Epe.

Dit was geen schutterij, maar een kerkelijke broederschap, die in de eerste plaats voor de armen zorgde.

Na de hervorming moesten de gilden zich opnieuw organiseren. De kerkelijke plichten waren vervallen. Maar ook was de Gereformeerde kerk er op uit om het uitbundige feesten terug te dringen. Door de kerk werd geprobeerd o.a. het vogelschieten en andere feesten te onderdrukken.

In de plakaten van 1598 en 1631 werd het "wulpsich gansman trekken en papagaai schieten" verboden, maar dat had weinig succes. In de acte van 1621 bijv., waarbij het Sint-Anthonie Gilde van Epe zich aanpaste aan de hervorming, wordt het "papegoy" schieten op Pinksteren nog uitdrukkelijk in stand gehouden.

In de franse tijd was het echter voorbij met de schutterij. In het Landdagsreces van 16 mei 1795 ¹⁾ staat:

"Op voordragen van het quartier van Veluwe, in aanmerking genoomen zijnde, dat in het voorsz. quartier nog bevonden worden aanwezig te zijn Schutterijen Gildens, welken jaarlijks met geweeren en wapenen plegen op te trekken, om, naar hun gebruik, naar de schijf te schieten, en ten zelven dage de inkomsten hunner Schutterijen goederen te verteeren, daar nogtans gene andere gewapende Corpsen geduld kunnen worden, dan de nationaale Burgerijen, die voor vrijheid en gelijkheid hunne wapenen hebben opgenoomen, te meer dewijl aan de eerstgemelde geene andere dan contrarevolutionaire oogmerken kunnen worden toegeschreeven - Is, na voorgaande deliberatie, verstaan de voorsz. Schutterijen te vernietigen".

Waarin deze "vernietiging" heeft bestaan, is niet duidelijk. Mogelijk zijn alle "geweeren en wapenen" ingenomen. Mogelijk ook zijn de bezittingen van sommige gilden geconfiskeerd. Maar, althans in Epe, zijn de schutterijen niet opgeheven door deze maatregel.

In het gemeentearchief van Epe is een "Register van alle landerijen zig als Eygendommen bevindende onder de Gemeente Epe zooals deselve in den jare 1809 zijn opgemeten door de landmeters Hendrik van Dingstee en Willem Masseur, zijnde door H. van Dingstee gemeten de landerijen van de no 1 tot en met 1750 en door W. Masseur no 1751 tot en met no 2805".

Deze opmetingen - begin van het kadaster - betroffen alleen Epe en Emst. Oene en Vaassen vielen toen buiten de gemeente Epe. En helaas is van

Oene en Vaassen een dergelijk register niet bekend.

In dit register vinden wij de volgende Gilden of Schutterijen met de totale oppervlakte grond van ieder, omgerekend in ha.

Sint Antonie Schutterij Epe:

bouwland	15.26.68 ha
weyland	4.46.52 -
bosch	4.39.94 -
plaggen	0.23.38 -

Samen met de kerk van Epe, ieder de helft in de opbrengst:

bouwland	4.63.46 ha
weyland	4.65.42 -

Sint Marten Schutterij in Zuuk:

bouwland	1.37.10 ha
weyland	4.73.40 -

Eper Dorper Gilde:

bouwland	0.91.88 ha
----------	------------

Ligtmissen Gilde van Westendorp:

bouwland	1.32.62 ha
----------	------------

Ligtmissen Gilde van Emst:

bouwland	1.05.74 ha
----------	------------

In de Geld. Volksalmanak voor 1852 ³⁾ worden genoemd de Broederschap van Sint Antonius en het Schutgilde van Sint Marten, waarvan leden kunnen zijn bewoners van de buurschappen Empe, Westendorp, Wissel en Zuuk. G. Haasloop Werner komt in de Geld. Volksalmanak voor 1856 ⁴⁾ tot de conclusie, dat "van ouds niet minder dan vijf onderscheidene schutsgilden bestaan" en noemt dan: Sint Anthoni Gilde, de gilden van Zuuk, Wissel, Emst en Westendorp.

In het gemeente archief van Epe bevinden zich afschriften van brieven ⁵⁾, die Burgemeester en Wethouders van Epe aan de Commisaris des Konings (van Gelderland) schreven over de gilden. Daaruit kunnen wij opmaken, dat er de volgende gilden geweest zijn:

Sint Anthony Gilde te Epe
Eperdorper Lichtmis Gilde
St. Lichtmis Gilde van Emst
St. Lichtmis Gilde van Westendorp
St. Martens Gilde in Zuuk
Het Wisselsche Gilde

Voor Oene werd eerst opgegeven het Sint Anthonie gilde en het St. Joris gilde. In 1880 is dit hersteld, het zijn geen gilden maar vicarieën, die nog bestaan.

Voor Vaassen worden genoemd:

Sint Ursula gilde
Sint Anthonie gilde
Sint Joris gilde.

(wordt vervolgd).

G.S. van Lohuizen.

Bronnen:

- 1) J.A. Jolles. De Schuttersgilden en Schutterijen van Gelderland. in Gelre, Bijdr. en Med. XXXIV 1931
- 2) J.S. v. V. (van Veen) Gild = buurt in Gelre, Bijdr. en Med. XVIII 1915
- 3) Aanteekeningen omtrent de oude schutsgilden op de Over-Veluwe in Geld. Volksalmanak voor 1852
- 4) G. Haasloop Werner Wandelingen en omzwervingen door de Gemeente Epe. in Geld. Volksalmanak voor 1856
- 5) Gemeente archief Epe. brieven:
no. 42 dd. 15 januari 1855
no. 97 - 4 februari 1856
no. 207 - 23 maart 1869
no. 302 - 6 augustus 1877
no. 324 - 15 juli 1880

J.S. van Veen schrijft in bovenstaande Bijdragen en Mededelingen van "Gelre":

"Hoe vreemd het ook moge schijnen, toch lijkt het bijna geen twijfel, of het woord gild wordt in bovengenoemde beteekenis (gild = buurt) aangetroffen, misschien evenwel slechts plaatselijk met betrekking tot het ambt Epe.

In dit ambt lagen en in de tegenwoordige gemeente liggen nog o.a. drie buurten, met name Zuuk, Westendorp en Emst.

Aangaande die buurschappen lezen wij in eenen brief van 9 Februari 1590:

"in naem der ondersaten der drie quartieren van Epe, nemblick van Suycum, Westendorp und Eems":

in eenen van 4 april 1590: "in tegenwoirdicheit der drie gilden van Suyck, Westendorp und Emss"

van eenen van 4 april 1590 luidt het adres:

"Aen den semplickken ingesetenen der drie gilden van Suyck, Westendorp und Eemse"

Hieruit blijkt, dat buurt en gilde voor hetzelfde werd gebruikt.

v. L.

MOEILIKHEDEN BIJ DE BERECHTING VAN EEN SCHAPENDIEF IN 1783

Onderstaande brief, daterend uit 1783, werd ons ter plaatsing aangeboden door de heer D. Bakker te Vaassen, die in een begeleidend schrijven het volgende vermeldt: "In de nacht van 12 op 13 november 1782 werden te Elspeet vier schapen gestolen uit de kooi van een mijner voorouders. De dader werd vlug gepakt, maar het onderzoek verliep moeizaam. Het Hof van Gelderland beklagde zich hierover bij de Drost en deze probeerde de schuld weer af te schuiven op het feit dat Epe door één onderschout bestuurd werd. De dader had vroeger in Epe gewoond en was bij een paar genoemde boeren als scheper werkzaam geweest".

Edele Mogende Heeren.

Op den 25en dezer vond ik mij vereerd met Ued. Mog. Resolutie van daags te voorn, dienende ter geleide van de informatie, door mij op den 23en aan Ued. Mog. afgezonden met betrekking tot den te Epe gedetineerden Derk Gerrits en door Ued. Mog. aan mij geremiteerd.

Nopens de opmerking, bij die Resolutie deswegens gemaakt zal ik de eer hebben te melden. Dat eerstelijk en in 't algemeen de klagte over de gebrekkelijkheid der informatie niet alleen ten uitersten gegrond is maar dat ik ook zelfs meer dan eens in de noodzakelijkheid geweest ben, om (inzonderheid met betrekking tot het Ambt Epe) aan Ued. Mog. te moeten klagte vallen over de oorzaak, die daartoe aanleiding geeft, namentlijk de ongelukkige situatie waarin dat Ampt is, door aan de besturing van een onderschout te zijn overgegeven, welke klachten ik hier niet zal herhalen, doch alleen hier bijvoegen, dat Ued. Mog. denkelijk zig geene verbeelding zullen kunnen maken, hoe veel moeite en ergernis aan mijn Land Drost-Ampt door deze en soortgelijke gebrekkelijkheden, vooral in sommige Ampten, veroorzaakt word.

Wegens des Gedetineerdens opgegeven alibi konde door mij niets gemeld worden also ik onderricht was dat dit met geene zekerheid konde worden nagegaan, zo wegen de langheid destijds, als de geringheid van des Gedetineerdens personage, waar op niemand attentie slaat, en ik heb dus mijn stilswijgen daaromtrent aangemerkt als een kenteeken, dat het niet doenlijk was hem van het tegendeel te overtuigen.

Evenwel vermits Ued. Mog. hier omtrent bewijs vordert, zo is dit neevensgaande ingewonnen, dat hieromtrent niets zekerders met betrekking tot dien kwestieusen nacht, en volgende dag medebrengt. De Gedetineerde is aan de Weduwe van Willem Willems niet vertoond, eerstelijk omdat ik niet wist of ik hiervoor ook mogt geoordeeld worden Ued. Mog. te hebben voorbij gelopen, die veelal gewoon zijn, de personen die met een gevangene geconfronteer moeten worden, aan het Hof te vorderen.

Ten tweeden om dat die vrouw niet in of kort bij Epe woond, maar in een ander Ampt, te weeten Doornspijk, aan de Stads-weg van Elburg (ingevolge Hare Kondschap van den 8 December 1782) en dus vier of vijf uren van de plaats der detentie. En ik dus niet wist, hoe somtijds het point van de vergoeding der reiskosten van het ene Ampt in het andere naderhand zoude kunnen worden begrepen.

Doch voornamelijk ten derden, omdat ik nader met attente nagegaan had, den inhoud der vorige Kondschappen, die ik aan Ued. Mog. op den 12 December 1782 heb ingezonden, en daar uit had vernomen dat die vrouw hem niet anders als bij de lamp gezien had, dat ze over t geheel ook niet veel moeite scheen gedaan te hebben om hem nauwer keurig op te nemen, en inzonderheid dat ze weinig gelegenheid gehad had om zijn gezicht te zien, omdat hij voorover gezeten had, dat ze ook zijn spraak weinig gehoord had, zo om hare hardhorigheid als om dat hij flauw en weinig sprak. Door welk een en ander het mij bedenkelijk zoude voorgekomen zijn of uit de nadere vertooning van zijn persoon aan haar wel iets zekers zoude zijn te besluiten geweest.

Thans echter op het nader aanschrijven van Ued. Mog. heb ik vorige zwaa-
righeeden over t hoofd gezien, en alleen uit hoofde der laatste on der het welnemen van Ued. Mog. die verandering in het uitvoeren van Hoogds-
selver Resolutie gemaakt dat ik niet de genoemde Weduwe maar Eibert Ja-
cobs, die bij het dageslicht met hem gesproken en gekoopmanschaft had,
hebbe doen biden door de Schout van Doornspijk, om dadelijk naar Epe te
reizen, de Gedetineerde te bezien, en deswegens verklaring af te leggen,
dit gaf zo 't mij voorkwam, de natuur der zake aan de hand, en het vloeit
uit de stukken voort. Zoals dan ook dien Eibert Jacobs gedaan heeft, uit-
wijzens zijne hierbijgaande Kondschaft, waaruit blijkt, dat de verkoper
der schapen en de Gedetineerde, dezelve persoon is. Einderlijk betuige ik
dat het nemen van informatie van de Diaconie van Epe, of hij ook wegens
krankzinnigheid besteed was, mij in 't geheel in de gedachten niet is op-
gekomen, en dat ik met geen schijn heb kunnen vermoeden dat Ued. Mog.
hieromtrent nader bewijs zouden nodig oordelen, daar reeds uit de vorige
informatie, die hier nevens weder terug gaan, speciaal uit de brief van
van Laar van den 26 December 1782 was gebleken, dat de Diaconen ver-
klaard hadden, dat hij schoon wel de schranderste niet zijnde, evenwel
niet onzinnig of gek was.

Daar ook hij van Laar benevens zijn zoon, met de Diaconen van Epe meer-
malen over den Gedetineerden had gesproken, en na zijne omstandigheden
en besteding gevraagd en nogtans in zijn brief niets van wezentlijke
krankzinnigheid waar zijnde niet door de gesprekken zoude gekomen zijn
ter oren van de onderschout of zijn zoon, die wisten dat naat dit punt
speciaal onderzoek gedaan wierd.

Daar eindelijk de lieden waar hij gewoond had, almeede ingevolge dienzelven brief hem wel voor niet al te schrander opgegeven hadden, maar hem echter niet als gek dorsten te verklaren. Uit dit alles dus een besluit opmaakende, heb ik die besteding of onderstand van de Diaconie eenvoudig aangemerkt als een van die misbruiken, die niet alleen ten platten lande, maar zelfs in de steden plaats hebben, alwaar men veelal gewoon is al te gemakkelijk en te mild te zijn met personen die uit zich zelfs geen vernuft of industrie genoeg besittende om op een cordate wijze de handen (zo men zegt) uit de mouw te steken, het gemakkelijker vinden om door een declaratoir van onvermogen of onnozelheid, hetgeen ligt af te geven is, het gebroedelde brood te eten. Evenwel, vermit Ued. Mog. dit nader hebben begeerd te laten onderzoeken, zo heb ik den onderschout van Laar deswegens aangeschreven en, na intuschen al eens een averrechts antwoord ontvangen te hebben, zo is eindelijk dit nevensgaande ingekomen bij missieve van den 29en dezer, aan mijn schrijven geadresseerd, waarin Ued. Mog. weder dezelve stoffe om over confusie en duisterheid te klagen zullen vinden die mij dagelijks voorkomt. En tot meerdere toelichting omtrent dit punt van krankzinnigheid zullen Ued. Mog. uit de Kondschaft van Eibert Jacobs zien, dat de Gedetineerde niet te gek is geweest om onder Elspeet bij nacht schapen te stelen, en die den volgenden morgen op een afstand van verscheidene uren te verkoopen en met het geld voort te gaan. In afwachting dan, welke nadere orders Ued. Mog. in dit geval zullen gelieven te stellen, zo heb ik de eer, met alle hoogachting mij te noemen

Edele Mogende Heeren

Ued. Mog. Dienstwillen Dienaar

Bentinck

Arnhem 31 Januari 1783.

Landdrost van Veluwen.

N.B; De uitspraak luidde ten slotte: plaatsing in een tuchthuis.

D. Bakker
Vaassen.

MARKEN EN BUURSCHAPPEN WISSEL 29

Intuschen, vermits wel vele, maar niet alle eigenaren van landen en huizen in Wissel gelegen, binnen den tijd van eene maand na den 21sten Mei 1872 tot het voorstel van transactie der arbiters waren toegetreden, vervielen die voorstellen den 21sten Juni daaraanvolgende, en leidde de inmenging der scheidslieden verder tot niets. Nu mag het Uwe aandacht niet ontgaan hoe bij het aannemen van het voorstel tot transactie door de Heeren arbiters gedaan en vermeld in de aangehaalde Akte van den 21sten Mei 1872, altijd nog was blijven bestaan het besluit der geërfden-vergadering van den 22sten April 1872, nl. om door dezelfde scheidslieden te doen uitmaken, of er al - dan niet - zou worden verkocht; of wel, in natura verdeeld, en dat daar aan nooit gevolg is gegeven. - Tengevolge van de mislukte, immers niet volbrachte inmenging der scheidslieden, bleef dus de geheele zaak in den toestand, waarin zij vóór en op den 21sten Mei 1872 was, nl.: dat de drie arbiters uitspraak zouden doen over de vraag: verkoopen of niet. - Dit beweren wordt ten overvloede bevestigd door eene in den processe aanwezige missive van den Notaris Jhr, J.C.H. Bloys van Treslong te Epe, op den 22sten Mei 1872 aan het voormalige lid der thans appellerende Commissie van beheer, Dries van Ommen gericht. Meer genoemde Notaris spreekt in die missive met ronde woorden hetzelfde gevoelen uit. De mede-geëntimeerden evenwel, slechts beoogend hun doel te bereiken, bleven blind voor die waarheid. Zij waren nu eenmaal vastbesloten tot de opruiming der buurgronden. Tal van uitvluchten moesten mitsdien worden aangevoerd, ten einde hunne zienswijze en handelingen, indien mogelijk, te rechtvaardigen. Met enkele woorden zij het mij geoorloofd die uitvluchten te ontdekken en te ontzenuwen. Het beroep der geëntimeerden op de akten van den 18den September 1871 en den 26sten Februari 1872 ter staving van hun recht, doet eigenlijk niets ter zake, op grond van de thans appellerende Commissie heeft willen toegeven, dat op den 18den Maart 1872 officieel was besloten tot den verkoop der Wisselsche buurgronden; hoezeer de opdracht aan de dus genoemde commissie van uitvoering op die beide eerste zogenoemde geërfden-vergaderingen gedaan, in hoofdzaak alleen plannen en voorbereidende werkzaamheden omvatte, die, ingeval van uitvoering zonder Appellante's nadere goedkeuring, slechts nietig verklaring zouden hebben tengevolge gehad.

De akten van den 18den Maart en van den 22sten April 1872 toegelicht door die van den 21sten Mei van dat zelfde jaar, zijn voorts zoo duidelijk en pertinent, dat iedere bewering aan zijde onzer tegenstanders, als zou de bedoeling van partijen eene andere zijn geweest, dan daarin beschreven staat, gemakkelijk wordt wederlegd; ja, volkomen afstuit op

den letter dezer akten. Tevens is zulks een beweren geheel onbewezen en, wat meer zegt, indien eene zoodanige strijdige bedoeling had bestaan, hetgeen wij ontkennen, zou zij op grond van artikel 1934 van het Burgerlijk Wetboek zelfs niet bewezen mogen worden.

Gaarne zouden de oorspronkelijke gedaagden tot vrijwaring de toelichte. - de akte van den 21sten Mei 1872 wegredeeneren. Edoch die akte is helaas aan allen bekend. Ja, zelfs is zij later erkend, speciaal door de mede-geïntimeerden, die de onvoorzichtigheid hebben begaan bij gelegenheid der betwiste verkooping van April 1873 ook op deze akte zich te beroepen. Bewerende, dat ten gevolge der niet-toetreding van alle gerechtigden binnen den tijd van eene maand tot de voorstellen der scheidslieden, de akte van den 21sten Mei 1872 is vervallen, verliezen de mede-geïntimeerden uit het oog, hoe uit die akte twee feiten blijken; ten eerste, dat er besloten is tot een arbitrium; en ten tweede, dat de Heeren arbiters een eigen voorstel tot schikking hebben gedaan; terwijl door de niet toetreding van alle eigenaren binnen den gestelden termijn, wel de laatste, maar niet het eerste is vervallen. Tevens behoeft het onze opmerking niet te ontgaan, hoe juist dit sustenu uitermate vreemd klinkt in den mond der mede-geïntimeerden, die zich in den aanvang van 1873 tot de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem hebben gewend, ten einde eene machtiging te verkrijgen om toe te treden tot eene transactie, die zij vervolgens op deze naar hun beweren op onjuiste gronden door de Rechtbank op den 10den Februari 1873 verleende machtiging, toch zijn gaan verkoopen.

Beschamend, opdat ik dit in 't voorbijgaan slechts aanstippe, zijn in het benodigde rekwest der mede-geïntimeerden aan de Rechtbank te Arnhem deze woorden: dat zij het niet eens kunnende worden, noch over het bestaan en de uitgestrektheid van elks recht; noch over de wijze van verdeling, te rade zijn geworden ter minnelijke opruiming hunner geschillen aan de Heeren , als scheidslieden op te dragen de beslissing omtrent de navolgende geschilpunten. Volgen dan de geschilpunten, alsmede de voorstellen der arbiters; terwijl zij daarna vervolgen: supplianten van oordeel zijnde, dat door de voorgestelde transactie der arbiters de bestaande geschillen op een billijke wijze zullen worden opgeruimd, nemen met de boven omschreven voorstellen genoegen, en wenschen aan te gaan enz. enz. - Ik vraag alleen: is vollediger belijdenis mogelijk? Kan het beweren der thans appellerende Commissie krachtiger worden bevestigd? En toch , van welke middelen bedient zich eene heerszuchtige partij, waar het er op aankomt de zegepraal te behalen!

Evenmin gaat der geïntimeerden bewering op: dat de arbiters hun mandaat eigendunkelijk hebben uitgebreid. Niet alleen is dit sustenu volledig onbewezen gelaten, maar het is tevens onaannemelijk op de navolgende drie gronden.

Primo: hebben de mede-geïntimeerden zelf bij de kwestieus verkoop in April 1873 zich op die akte der scheidslieden beroepen.

Secundo: werd die bewering voor het eerst gevoerd twee en een half jaar na het opmaken der akte.

Tertio: was daartoe aan de arbiters de opdracht verleend bij de akte van compromis van den 22sten April 1872.

Laat eindelijk de geïntimeerden, de kooper onzer grondstukken, ter zijner verontschuldiging er zich op beroepen, dat hij de bij introductieve dagvaardiging teruggevoerde perceelen ter openbare veiling van den 7den en 28sten April 1873, ten overstaan van den Notaris Jhr. J.C.H. Bloys van Treslong te Epe gehouden heeft gekocht van eene door de geërfden (?) van Wissel tot dien verkoop gecommiteerde en mitsdien bevoegde Commissie, zonder dat iemand zich tegen deze veiling heeft verzet; en laat hij voortgaan ter zijner vrijwaring op te roepen alle personen die deze Commissie hebben gevormd, dan verklaren wij gaarne, hoe het ons leed heeft gedaan Zijn Hoog WelGeborene moeite te hebben moeten veroorzaken, doch weerhouden wij evenmin de bemerking, hoe er in deze zaak termen genoeg bestonden, die tot verdubbelde voorzichtigheid aanspoorden. De mede-geïntimeerden, als verkoopten onzer buurgonden, zullen zich over deze daad hebben te verantwoorden, en eenvoudig moeten bewijzen, wat zij ons tegenvoeren.

(wordt vervolgd)

F. Zandstra.

DE VREDES-SCHILDER TEN KATE IN EPE

Van de heer Mr. J. Rombach te Alkmaar ontvingen we een bijdrage onder bovenstaande titel. In een begeleidend schrijven vermeldt hij o.a.:

"Hierbij veroorloof ik mij u een bijdrage te zenden die wellicht voor plaatsing in uw verenigingstijdschrift in aanmerking kan komen. Ik ken uw blad niet, doch zie het regelmatig vermeld in het Gelders Oudheidkundig Contactbericht. Op grond daarvan meende ik, dat de gegevens over de schilder Ten Kate die in 1898 in Epe werkte voor uw lezers voldoende interessant zouden kunnen zijn. Te uwer informatie sluit ik tevens de oorspronkelijke Duitse tekst van het door mij vertaalde reisverslag bij".

We zijn de heer Rombach zeer erkentelijk voor zijn bijdrage, waarvan we de Nederlandse tekst hieronder gaarne ongewijzigd laten volgen:

Bij een onderzoek naar de zgn. Dunantbeweging (tot eerherstel van Henry Dunant als promotor van de conventie van Genève en het Rode Kruis) in Nederland omstreeks de laatste eeuwwisseling stuitte ik ook op de schilder

J.J.L. ten Kate, zoon van de bekende gelijknamige dichter-predikant. Deze nu vrijwel vergeten kunstenaar uit een familie die meerdere schilders van naam heeft voortgebracht, was in de jaren voor de eerste wereldoorlog de Nederlandse vredes-schilder die zijn kunst in dienst stelde van het toen opgang makende ontwapeningsideaal. Zo werd hij zeer bekend en geëerd in de kring van de vredesbeweging waarvan Bertha von Suttner, de schrijfster van het beroemde boek *Die Waffen nieder*, de ziel was. Tijdens de grote vredesconferentie van 1899 in den Haag had Ten Kate daar een privé tentoonstelling van zijn vredeskunst ingericht die vanzelfsprekend onder de talrijke congresgangers, de top van het internationale vredes-establishment, veel weerklank vond. Het centrale schilderij bij die gelegenheid was een reuzendoek van 5 x 4 meter getiteld "oorlog aan de oorlog". Dit werk nu is door Ten Kate in Epe geschilderd, zoals blijkt uit een kort artikel in het tijdschrift *Die Waffen nieder* van 1898. Daarin beschrijft Alfred H. Fried, redacteur van het blad en rechterhand en later opvolger van Bertha von Suttner, een bezoek aan de schilder in het Gelderse dorp. Het leek mij interessant genoeg om dit stuk hier in vertaling onder de aandacht te brengen, ook omdat er wellicht in Epe nog herinneringen leven aan de schilder Ten Kate op het huis de Brinckgreve. In dat geval zou ik het bijzonder op prijs stellen daarvan te mogen vernemen. Ten Kate zal niet erg lang in Epe hebben gewoond. Hij overleed op 75-jarige leeftijd in den Haag en heeft nog op vele plaatsen gewoond en gewerkt. Het geweldige schilderij waaraan hij in 1898 werkte en dat hij zelf wel als zijn topstuk beschouwde, heeft hij in 1902 met nog andere schilderijen geschonken aan het oorlogs- en vredesmuseum in Luzern. Dit museum is kort na de eerste wereldoorlog roemloos ten onder gegaan en sindsdien is het werk van Ten Kate onvindbaar, wanneer het al niet geheel verloren ging. Wel bezit het stadsarchief van Luzern een foto ervan. Onder de vele figuren zien we naast Bertha von Suttner ook Henry Dunant, Tolstoj, Zola en de Russische Czaar, de initiatiefnemer van de vredesconferentie. Alle toonaangevende persoonlijkheden van het toenmalige idealistische en humanitaire Europa waren hier dus door Ten Kate gezamenlijk vereeuwigd. Over het ontstaan van dit schilderij zegt Fried het volgende: 1)

Een bezoek bij Ten Kate Mijn weg voerde me naar Holland. Het zal niet alleen mij maar ook andere vredesvrienden overkomen, dat wanneer zij in het buitenland reizen hen datgene dat de volkeren kan verbinden en verzoenen het eerste opvalt en dat zij daardoor als vanzelf weer tot de grote gedachte worden gebracht die zij willen dienen. Is men dan midden in het overdenken van de schone volkerenverbindende toekomst, dan gaan de gedachten al spoedig naar de mannen en vrouwen die in het vreemde land dezelfde idee zijn toegedaan. Dat zijn onze bondgenoten in het grote werk voor het geluk der mensheid. Nu was ik in Holland en ik kon dit prachtige

en aan betoverende indrukken zo rijke land niet verlaten zonder een bezoek te brengen aan de schilder Ten Kate, de Hollandse Wereschagin 2), die zich met woord en penseel in dienst van de vredesidee heeft gesteld. In Hamburg op het vredescongres heb ik hem leren kennen en goede en onvergetelijke maar helaas te korte ogenblikken met hem beleefd. Toen sprak hij over zijn grote schilderij dat de Parijse wereldtentoonstelling in 1900 sieren moet. "De laatste kanonnen" zou het heten. Nu wilde ik me met eigen ogen overtuigen hoever dit werk al gevorderd was. Dus op naar Epe. Epe, zal de lezer vragen. Ja, dit kleine dorp komt maar op weinig landkaarten voor. Het ligt ten oosten van de Zuiderzee, aan de spoorlijn van Apeldoorn naar Zwolle in de provincie Gelderland en niet ver van de Duitse grens. In de late avond kwam ik er aan. Het was een eigenaardige gewaarwording toen de wagen die mij van het station haalde in het nachtelijk duister wegreed en toen plotseling over het weke grind ratelde en het hel verlichte huis De Brinckgreve (zo heet het landhuis van Ten Kate) voor mij lag. Zoals het bij geestverwanten gaat, men blijft niet lang formeel tegen elkaar. De conventie laat men spoedig varen en al gauw ontstaat een boeiend gesprek. Naast de schilder, die met schouderlengte boven mij uitsteekt, vond ik zijn vrouw, een stille, sympathieke verschijning. Zij leeft sinds 15 jaar begripvend en actief mee met het werken en de scheppingspogingen van haar man. Het was middernacht toen ik na lange en hartverwarmende discussies in het gastvrije huis mijn bed opzocht.

De volgende dag was aan de kunst gewijd. Vandaar kwamen wij op de beweging en haar doeleinden en de middelen om die te bereiken. Ook spraken wij over het willen en de plicht van de enkeling in deze heerlijke strijd. In het atelier bezichtigde ik de studies voor Ten Kate's grote schilderij in dienst van de vredesgedachte. Maar het was niet "De laatste kanonnen" die ik te zien kreeg, hoewel ik ook de voorstudie voor dat doek zag. Zoals dat gaat bij kunstenaars, kreeg de schilder al werkende een ander idee en werd hij daardoor zo getroffen, dat hij nu de laatste hand aan een nieuw schilderij kan leggen. Het is een apotheose van de veldslag. Uit een rokende en door vlammen verteerde achtergrond ziet de toeschouwer een groot slagveld op zich afkomen. Strijders van alle nationaliteiten en alle tijden zijn in het wildste gevecht gewikkeld, bloed en doodslag aan alle kanten. Over het geheel en groter dan alle figuren zweeft de Dood in rood purperen gewaad en de borst bezaaid met ordetekenen. Uit het strijdgewoel komt een vrouw in verpleegstersuniform naar voren. Zij heeft het symbool van de vrede in de hand en houdt het met smekend gebaar de dood voor, als om hem uit te bannen. In dit vredessymbool heeft Ten Kate dan het artistieke beeld van onze Idee geschapen. Hij heeft in dit simpele werktuig de zin van de gehele beweging neergelegd en de vrede weergegeven zoals wij die bedoelen.

Het is geen palmtak die de gestalte, die overigens de trekken van baronesse von Suttner moet krijgen, in de hoogte houdt, geen witte vlag; het is een gebroken zwaard waarvan de delen in de vorm van een kruis zijn samengebonden. Dat is de vrede die wij voor ogen hebben, de vrede die uit de verwoeste en neergeslagen wapens de menselijkheid, het evangelie van de naastenliefde, wil opbouwen.

Het schilderij is wel 5 m. lang. Ten Kate hoopt het nog dit jaar af te maken en het dan in een reizende expositie ten toon te stellen; de opbrengst van de entreegelden stelt hij zich voor om te gebruiken in dienst van de vredespropaganda.

Het zal onze lezers interesseren iets meer over de vredesschilder uit Holland te vernemen. Ten Kate is in 1850 als zoon van de dichter J.J.L. Ten Kate in Amsterdam geboren 3). Tot zijn 19e jaar was hij in militaire dienst, daarna kwam hij in het atelier van de schilder Greive te Amsterdam om zijn verlangen naar de kunst te bevredigen. Hij heeft dus eenzelfde ontwikkeling doorgemaakt als de Rus Wereschagin die ook de sabel ruilde voor het palet.

Na een studie van drie jaar ging hij over naar het atelier van zijn oom, de bekende historie-schilder F.O. Ten Kate. Na nog 5 jaar daar geweest te zijn vertrok hij naar Piloty in München. Voor zijn doek "vrouwen aan het hooien op het eiland Marken" ontving hij de koning Willemsprijs van 3000 mark 4). Een van zijn bekendste werken is de cyclus "een vervolgd volk" met de jodenvervolgingen in Rusland als onderwerp. Helaas kon ik behalve het ontwerp voor het vredesschilderij geen van zijn doeken zien. Ten Kate is een zeer gewaardeerd schilder en al zijn werk is in particulier bezit gekomen zodra het onder zijn handen vandaan kwam.

Rijk aan indrukken verliet ik 's avonds weer het huis Brinckgreve waar de kunstenaar in idyllische rust een rijke scheppingsbron vindt. Toen ik weer in de trein door het vlakke Hollandse landschap reed had ik het gevoel als van een officier die voor de slag de stellingen inspecteert en alles in orde bevonden heeft. Alles in orde op onze voorpost in Holland. En wanneer de strijd voor vrede en recht ontbrandt zal daar de man die in stille afgeslotenheid werkt zijn dienst doen als een strijder die zich van zijn plicht tegenover de vrede en het geluk der volkeren bewust is.

- 1) Die Waffen Nieder jg 1898 pp 388-389.
- 2) bekend Russisch schilder met wie Ten Kate wel vergeleken wordt, ook door Bertha von Suttner in haar dagboek van het vredesconferentie in den Haag.
- 3) Fried vergist zich: Ten Kate is in Middelburg geboren, zijn vader werd eerst later predikant te Amsterdam.
- 4) het betreft de zgn Prix de Rome, de nog bestaande koninklijke onderscheiding voor kunstenaars.

Er is over Ten Kate, die vermeld wordt in het bekende Lexikon van

P. Scheen, weinig geschreven. In Boon's geïllustreerd magazijn van 1902 vond ik een uitvoerig artikel over hem met afbeelding van het grote "oorlog aan de oorlog"

In aansluiting op bovenstaand artikel kunnen we over deze schilder nog het volgende meedelen:

Jan Jacob Lodewijk ten Kate werd op 12 juni 1850 te Middelburg geboren als zoon van de bekende, door sommige literatoren vereerde, door vele andere, verguisde predikant-dichter J.J.L. ten Kate (1819-1889).

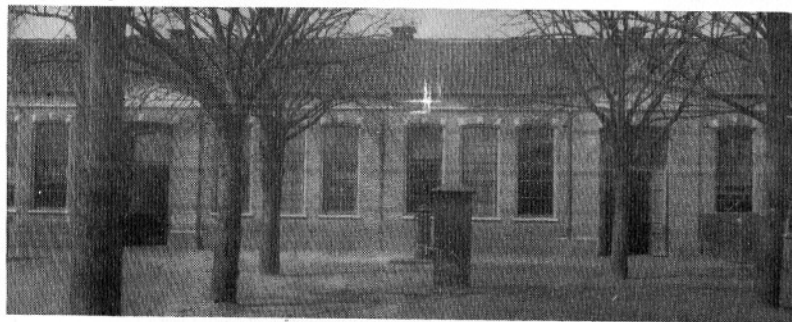
Van 1 april 1890 tot 12 oktober 1900 woonde hij op de Brinkgreve (thans Rozenhof) te Epe. Als beroep gaf hij op: kunstschilder. Hij was getrouwd met Johanna Baltina Muntendam, geboren 4 mei 1855, dochter van een bekende Amsterdamse arts.

Over het verblijf van de familie Ten Kate in Epe in ons (nog) weinig bekend. Dat ze wel aan het dorpsgebeuren deelnamen, blijkt uit het feit, dat de heer Ten Kate van 1893 tot 1900 Olderman was van het St.-Antho-niegilde en dat hij één van de oprichters was van de in 1893 gestichte coöperatieve zuivelfabriek "Onze Fabriek". Hij was een groot voorstander van de modernisering van de landbouw door o.a. mechanisatie en betere inrichting van de stallen.

Zijn vrouw maakte enige tijd deel uit van het damescomité dat toezicht hield op het handwerkonderwijs in Epe.

In 1896 deelde de heer Ten Kate in een brief aan de Raad mede, dat zijn schoonvader, dr. D.J. Muntendam te Amsterdam iets wilde bijdragen ter verbetering van de drinkwater voorziening in Epe en dat daarom "laatstgenoemde voor zijne rekening en ten genoegen van het gemeentebestuur eene drinkwaterpomp op het schoolplein nabij school B te Epe plaatste - bij wijze van schenking aan de gemeente, ter voorziening in beter drinkwater".

De Raad aanvaardde dit geschenk gaarne. Jarenlang heeft deze pomp op het schoolplein van de Dorpsschool de dorstige kelen van talloze leerlingen gelaafd.

De grote pomp op het plein voor de voormalige dorpsschool is waarschijnlijk het geschenk van dr. D.J. Muntendam.

Van 1 mei 1890 tot 27 mei 1892 heeft in Epe gewoond een andere kunst- schilder Ten Kate met de voornamen Johan Mari Henri. Deze werd op 4 maart 1831 te Den Haag geboren en was gehuwd met Johanna Maria Roos, geboren op 23 oktober op Sumatra. Het gezin heeft waarschijnlijk op Dora's Lust (thans parkeerterrein bij het gemeentehuis) gewoond. Over zijn verblijf in Epe is niets bekend. Het enige wat we weten is dat hij les kreeg van zijn oudere broer Herman Frederik Karel ten Kate, als kunstschilder bekend in binnen- en buitenland. Van laatstgenoemde Ten Kate bezit de "Stichting Eper Gemeente Woning" twee grote schilderijen, te weten een zomer- en een wintergezicht.

R.P.

Bronnen: Gemeente-archief Epe
H. van Ouwerkerk
Pieter A. Scheen Lexicon Nederlandse Beeldende
Kunstenaars 1750 - 1950.

STICHTING VELUWS STREEKMUSEUM EPE

Op 13 oktober 1961 werd de historische vereniging "Ampt Epe" opgericht door een groepje mensen, die elkaar vonden in de belangstelling voor de historie van de gemeente Epe.

Het doel van de vereniging is de bestudering van de geschiedenis van Epe in al haar facetten en belangstelling wekken voor deze geschiedenis. In dat doel is de vereniging geslaagd, het aantal leden is nu 140 (en moet hoger worden), maar vooral door de uitgave van een "Mededelingenblad", waarvan nu no. 45 verschijnt. In dit blad hebben de actieve onderzoekers gelegenheid hun kennis over te brengen aan anderen en hun onderzoekingen vast te leggen voor later. Door de goede redactie van het blad en de eisen, die aan de artikelen worden gesteld, heeft het blad ook buiten de leden, in kringen van wetenschappelijke beoefenaren van de historie, waardering ontvangen.

De leden, die actief bezig zijn de historie van Epe te onderzoeken, besteden daaraan veel (van hun vrije) tijd, want archief- en literatuuronderzoek is een zeer tijdrovende bezigheid.

Enkele jaren na de oprichting van de historische vereniging "Ampt Epe" bleek er bij velen ook grote belangstelling te bestaan voor archeologische en historische monumenten in Epe. Op initiatief van de Noord-Veluwse Bouwkring en de historische vereniging "Ampt Epe", wordt, in overleg met de gemeente Epe, 3 september 1964 een stichting opgericht, die zich in hoofdzaak zal gaan bezighouden met het wekken van belangstelling voor

en het trachten van conservering en restauratie van archeologische en historische monumenten in de gemeente Epe.

De "Stichting tot behoud van objecten met historische en/of kunstzinnige waarde in de gemeente Epe" krijgt een zo breed mogelijk draagvlak, door dat zij gevormd wordt door:

de Gemeente Epe
de historische vereniging "Ampt Epe"
de Noord-Veluwse Bouwkring
de Natuurhistorische vereniging Epe-Heerde
de V.V.V.'s van Epe en Vaassen
Emster Belang en Oener Belang
de Middenstandsverenigingen Epe en Vaassen
de Aannemerspatroonbonden Epe-Oene en Vaassen-Erst.

Direct na de oprichting werd de boerderij "De Hagedoorns Plaatse" gekocht, om een boerderij uit 1715 in zijn oorspronkelijke staat (met veranderingen in de loop van de tijd) te kunnen behouden.

De keuterboerderijtjes "Hans en Grietje" en "t Hemeltje" werden van de gemeente overgenomen, omdat deze zouden worden afgebroken. In de loop der jaren zijn zij geheel gerestaureerd en voor bewoning geschikt gemaakt. De boerderij Wisselseweg 80 werd aangekocht en weer verkocht onder voorwaarde van deskundige restauratie.

Door allerlei activiteiten, o.a. door de uitgave van een gidsje voor een tocht langs de historische monumenten, werd de belangstelling voor monumenten, molens en waardevolle boerderijen gewekt.

Aan "Stichting Behoud" werd in de loop van de jaren veel meubilair, gebruiksvoorwerpen, kleding en ook een stenen- en fossielenverzameling geschonken. Hierdoor werd een begin gemaakt met een museum in de "Hagedoorns Plaatse". De verzameling goederen werd echter zo groot, dat dit niet allemaal in de boerderij een plaats kon vinden en er ook niet thuis hoorde. Het opzetten en exploiteren van een museum was niet door de "Stichting Behoud" te volbrengen en ging eigenlijk ook verder dan haar doelstelling.

Al enkele jaren waren er besprekingen met B & W van Epe, om te komen tot een verantwoord museum en museumbeleid. Dit heeft geleid tot de oprichting van de "Stichting Veluws Streekmuseum", Epe, waarvan de stichtingsacte op 22 juni 1978 is gepasseerd.

In het bestuur is het college van B. & W. nu vertegenwoordigd door de burgemeester, waardoor de Stichting een goede binding heeft met de gemeente en continuïteit gewaarborgd is. Dat is nl. een van de doelstellingen geweest om deze nieuwe stichting op te richten, binding met de gemeente, waardoor het voortbestaan gewaarborgd is en de collectie, die er nu is en nog aangevuld zal worden, bewaard en goed geconser-

veerd zal blijven. Helaas heeft de gemeenteraad de uitnodiging om ook in het bestuur vertegenwoordigd te zijn (nog) afgewezen. Maar gezien het beleidsprogramma voor de komende 4 jaar, waarin uitdrukkelijk een streekmuseum wordt genoemd, hebben wij goede hoop, dat ook de gemeenteraad een zetel in het bestuur zal krijgen.

Het was "Stichting Behoud" niet mogelijk een verantwoord museumbeleid te voeren door gebrek aan mankracht en geld. De nieuwe stichting zal daarvoor moeten zorgen. Zij heeft een bestuur gevormd uit alle richtingen en uit alle dorpen van de gemeente, van mensen, die zich in willen zetten voor een museum. En wil het museum goed van de grond komen, dan is dat nodig.

Modern museumbeleid vraagt niet alleen het opslaan, conserveren en tentoonstellen van de voorwerpen, maar vraagt een actief beleid. Het museum moet naar buiten treden met de nu beschikbare audio-visuele middelen, moet educatief worden. Hiervoor zal een vakman, een conservator, moeten worden aangetrokken, die moet inventariseren, documenteren en restaureren, maar die de voorwerpen ook "naar buiten" kan brengen en belangstelling kan wekken.

De "Hagedoorns Plaats" zal als museum-boerderij ingericht blijven, daarnaast zal voor de klederdracht, de stenenverzameling, de schilderijen, prenten en foto's en de bibliotheek naar andere, passender ruimte moeten worden gezocht. "Stichting Behoud" zal haar verzameling in bruikleen aan het nieuwe museum afstaan.

"Stichting Behoud" zal nu haar "mankracht" weer geheel kunnen gebruiken voor haar eigen doel, waardoor een zware last en verantwoordelijkheid van het bestuur van "Stichting Behoud" wordt afgenomen.

Vol goede moed begint het bestuur van de Stichting Streekmuseum Epe aan haar taak, daarbij binnenkort bijgestaan door een commissie van deskundigen van buiten de gemeente.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Mr. J.J.M.M. Ridderhof, Vaassen	voorzitter
A. van der Ploeg, Epe, Schotakker 8	secretaris
H. Berends, Epe	penningmeester
J.H. Bergh, Epe (burgemeester) namens B. & W. Epe	
G.S. van Lohuizen, Veessen	} namens Stichting Behoud
F. Zandstra, Epe	

J. Bakker, Epe

J.H. Fokkens, Epe

Mevrouw W. Hengeveld-van Kampen, Vaassen

Mevrouw W.M. Moerland-Nijensikkens, Epe

T. Nooteboom, Oene

W. van Putten, Epe

Mevrouw H.J. Tiemens-Kromdijk, Emst

BOEKAANKONDIGING

MARTENS van SEVENHOVEN, A.M., Schets van de geschiedenis der burgerlijke gemeenten in Gelderland vóór de invoering der Gemeentewet van 1851.

(In : Een keuze uit zijn geschriften. Arnhem 1977.
275 blz. afbn.krt.portr.lit.opg. blz. 203- .
Werken "Gelre", Nr. 35).

Hoe onze gemeenten hun grenzen uit de voormalige indelingen ontwikkelden. De oude indelingen van het gewest Gelderland, die administratief zekere betekenis hebben gehad, zijn samen te vatten in een indeling in buurten, kerspelen en ambten. Omgeving Epe is niet afzonderlijk behandeld. Wel genoemd: Het scholtambt Epe, een onderdeel van het drostambt Epe (blz.243) en Kerspel-indeling Epe (blz.251): Epe, Oene, Vaassen.

KOLKS, Z., Langs de oude Gelderse kerken der-Veluwe.

Baarn. Bosch en Keuning. 1978. 160 blz.afbn.krtn.

(Oude Nederlandse kerken. Onder red.van R. Steenman).
f 12,90

Gidsje, een 50-tal der voornaamste kerkgebouwen van de Veluwe beschrijvend.

Bevat een lijst van vaktermen, een zaak- en een plaatsregister.

Zie blz. 83: Epe, Ned.Hervormde kerk.

KUYPER, W., Zwervend langs het IJsselmeer, heden en verleden van het "Hart van Nederland". Bussum. Uitg. De Boer Maritiem.
176 blz. afbn.lit.opg. f 32,50

Schrijver, die al meer dan 50 jaar zeilde op het IJsselmeer, verzamelde veel interessante achtergrondgegevens van de oude haven- en visserplaatsjes aan de rand van de voormalige Zuiderzee.

Al sprekend met oude inwoners (schippers, vissers, havenmeesters, vuurtorenwachters, enz.) over de woon- en werkomstandigheden, afhankelijk van de harde strijd tegen het water, door de jaren heen, geeft hij de typische sfeer en historie van dit oude wereldje. (Zie o.a. over het naastbij Elburg, blz.73-97).

KALMANN, A., en B. OVEREEM, Allenig zijn is maar een wankel basis.
Veluwe portretten, teksten en foto's. Baarn. Bosch en
Keuning. 1977. 115 blz. 4°. afbn.portrn.

f 22,50

Verhalen van voornamelijk alleenstaanden,
die vrij geïsoleerd wonen op de Noord Veluwe
(o.a. uit Harderwijk, Ermelo, Garderen, Putten,
enz.).

Intieme ontmoetingen met mooie, sfeervolle
foto's.

In nu gewijzigde vorm, eerder verschenen in
de weekendbijlagen van de Amersfoortse
Courant / Veluws Dagblad.

UMMELS, H., Apeldoorn toen. Wandelingen langs historische plekjes.
Apeldoorn. Uitg. Gem. arch. 1978, 121 blz. afbn. lit.lijst,
pltgrn. f 6,--

Over een aantal gebouwen wordt in eigen
hoofdstukken, aardig, uitvoerig en verant-
woord, verteld, met veel wetenwaardigs en
intieme achtergronden, o.a. over: "Het Loo"
(Huys en Kon. Paleis), een aantal kerken,
het Raadhuis, villa en landgoed "Marialust",
huis "Welgelegen", herberg en hotel "De
Moriaan" en ook een uitleg over de afleiding
van de naam "Apeldoorn" (Apelderhave).
Tegamen een ruime oriëntering over het "Dorp
Apeldoorn" van weleer.

SCHEUR, A. van de, De opgang met draaiende wielen. Memoires van een
transportondernemer. Apeldoorn, A. van de Scheur. 1977.
187 blz.afbn. f 22,--

Herinneringen en ervaringen uit schrijvers
hele leven en bedrijf, van zeer nabij, in
huiselijke trant beschreven. Geven een le-
vend plaats- en tijdsfeerbeeld over de 20e
eeuw tot 1975 (o.a. over de 2e wereldoorlog)
in de streek rond Apeldoorn.

KOK, J., De tramlijn Apeldoorn - Het Loo (In: Op de rails, 46. 1978.
blz. 59-68. m.afbn. en krtn.).

Uitvoerig artikel over deze tramlijn, die in
gebruik geweest is van 1897-1922.

MENKE, H.L., Om het behoud van een biezeland in het Wisselseveen
bij Epe. m.afbn. (In: Natura.Febr.1978. 75e jrg.Nr.2.
blz. 56-58).

Pleidooi voor behoud en deskundig beheer
van resten van het Wisselseveen bij Epe,
eens een botanische schatkamer, thans
grotendeel ontgonnen.

P.E.B.

MIJLPALLEN voor de geschiedenis van Epe 1958 - 1962

1958	Hotel "Rozenhof" opgeheven en door Gemeente aangekocht
(voor noodwoningen, enz.).
1958 (28-4)	Het nieuwe Belastingkantoor aan de Willem Tellstraat
opengesteld.
1958 (31-5)	Opening nieuwe buslijn V.A.D.: Apeldoorn-Beemte- De
Vecht-Terwolde-Welsum-Veessen-Heerde.
1958 (17-6)	Hevige bosbrand aan het van Maanenpad te Epe.
Vele hectaren natuurschoon verloren.
1958 (28-6)	Oud-notaris J.H. Verheus op 88-jarige leeftijd overleden.
1958 (eind juni)	Begin rioleringswerkzaamheden in Epe en Vaassen (in
verband met dreigende werkloosheid).
1958 (12-8)	37 gezinnen betrekken het Ambonezen-woonoord te
Vaassen, dat netjes gereed kwam.
1958 (17-8)	Opening nieuwe kerk te Vaassen, waarin de geestelijke
zorg van de Ambonezen kan worden behartigd.
1958 (23-10)	De nieuwe Schobbertsbrug over het Apeldoorns kanaal
te Emst opengesteld.
1959 (19-2)	De Raad besluit de nieuwe Begraafplaats van Epe aan de
Norelholtweg aan te leggen.
1959 (11-6)	Felle verontwaardiging in Eper Gemeenteraad over de
stopzetting van het rijwiilvervoer per trein tussen Apel-
doorn en Zwolle.
1959 (13-6)	Wegens grote warmte en droogte vele branden op de
Veluwe, o.a. bosbrand te Wapenveld.
1959 (23-7)	De Raad van Epe verkoopt het voormalige Hotel "Ro-
zenhof" aan E. Kreckel uit Apeldoorn, die er een res-
taurant met de nodige attracties van wil maken.
1959 (30-8)	D. Hendriks, oud-hoofd Tongerense school, overleden.
1959 (begin sept.)	Verbetering van de verlichting aan de Hoofdstraat
te Epe.

- 1959 (sept.) Nieuwe silo van de "Aan- en verkoopver. Epe" in gebruik gesteld.
- 1959 (15-10) In de Raadvergadering van Epe het terrein Menalda van Schouwenburg aangewezen voor de bouw van het nieuwe Gemeentehuis.
- 1959 (20-10) Besluit Vaassen van "hoogbouw" te voorzien (werkobject van 78 woningen aanbesteed).
- 1959 (5-11) Mogelijkheden voor waterleiding te Oene besproken.
- 1959 (19-11) V.V.V. "Midden Veluwe" tot stand gekomen.
- 1960 (13-10) Historische Ver. "Ampt Epe" opgericht.
- 1960 (jan.) Landhuis "Berkenrode" op Nieuw Tongeren in gebruik genomen als kindertehuis.
- 1960 (13-1) 25-jarig jubileum Vaassense toneelvereniging.
- 1960 (27-2) Pastoor B.H. Som 40 jaar herderschap.
- 1960 (mrt.) "Nieuw Eper toneel" 10 jaar.
- 1960 (6-4) Boomplantdag Vaassense en Wapenveldse schooljeugd.
- 1960 (mei) Nieuw gebouw Boerenleenbank te Oene.
- 1960 (aug.) Overdracht Concertkoepel te Oene.
- 1960 (16-10) 80-jarige vestiging Postkantoor te Epe.
- 1960 (21-10) Wandelvereniging te Epe opgericht.
- 1960 (2-12) 40-jarig bestaan Ver. voor Christelijk schoolonderwijs te Vaassen en opening nieuw noodgebouw.
- 1961 (10-1) 100e concert op Vosbergen te Heerde.
- 1961 (febr.) Pluimveehoudersver. Epe en omstreken bestaat 25 jaar.
- 1961 (mrt.) Toneelver. "Heikneuters" viert 30-jarig jubileum.
- 1961 (11-4) Ver. tot bevordering der Bijenteelt Nederland, Afd. Epe 50 jaar.
- 1961 (mei) Ver. van pluimveehouders Epe en omstreken opgeheven.
- 1961 (juni) Naaiver. "St Elisabeth" 40 jaar.
- 1961 (13-6) Zwembad "De Wijerd" 60 jaar.
- 1961 (17-6) Strandbad Vaassen 10 jaar.
- 1961 (5-7) Heropening (nu geplaveid) marktterrein te Epe.
- 1961 (18-7) 50-jarig bestaan van de Coöperatieve Boerenleenbank te Epe.
- 1961 (2-8) Bijenmarkt.
- 1961 (aug.) Begijn sloop "Hotel Rozenhof".
- 1961 (18-8) Aanpak Verzorgingsflat "Rozenhof", begonnen met graafwerk enz.
- 1961 (5-9) D.J. van Lohuizen overleden.
- 1961 (19-10) W. Holkeboer overleden.
- 1961 (5-11) L. Lammers overleden.
- 1961 (31-12) Apeldoorn-Dierenskanaal, deel Apeldoorn-Hattem, treedt buiten functie.

- 1962 (23-2) Jeugdherberg "Heemhoeve" 40 jaar.
- 1962 (28-2) D. Eveleens 25 jaar even
- 1962 (23-2) Jeugdherberg "Heemhoeve" 40 jaar.
- 1962 (28-2) D. Eveleens 25 jaar evangelist in de Ned. Herv. kerk te Epe.
- 1962 (9-3) Afd. Epe: N.O. Veluwe v.d. Ned. Ver. voor maatschappelijk werk "Humanitas".
- 1962 (15-3) 75-jarig bestaan Onderlinge Veeverzekering-My te Epe. (1887 Oprichting "Veefonds").
- 1962 (20-3) Zilveren jubileum Ned. Ver. van Huisvrouwen te Epe.
- 1962 (28-3) Notaris K. Swaagstra benoemd tot opvolger van Mr. A. van Doorninck.
- 1962 (1-5) Coöp. Brandwaarborg-My 50 jaar.
- 1962 (1-7) Nieuwe Boswet.
- 1962 (27-7) Restauratie interieur Ned. Hervormde Kerk.
- 1962 (1-8) Bijen- en honingmarkt.
- 1962 (31-8) Opening nieuw gebouw Stichting Eper Spaarbank, Emmastraat.
- 1962 "Borghgrave", Heerde, wordt verpleeghuis voor bejaarden.

MENGELWERK

In de twintiger jaren bestond er in Epe een reisclub waarvan de leden tot verschillende sociale, godsdienstige en politieke milieu's behoorden. Wekelijks werd een bepaalde contributie betaald. Was er genoeg geld in kas, dan maakte men één- of tweemaal per jaar een jagtocht per trein of bus.

Op deze foto, die in 1929 werd gemaakt vóór de grotten van Valkenburg,

staat een groep Epenaren die in hun tijd in het dorp algemeen bekend (en geacht) waren.

Bovenaan staan de heren L. Scholten (boekhandelaar), D. Scholten (bakker op de plaats waar nu banketbakkerij Colenbrander is) en Bertus Bonhof (Slath). Daaronder mevr. Van Ark, mevr. D. Scholten, de heer Ezinga (belasting-commies), mej. Boeve (van café Boeve), mej. Tinie Hebers, Reinder Dijkstra (autobusondernemer) en mevr. Dijkstra.

Achter de voorste rij: J.W. Jonker (melkboer), mevr. Ezinga, mevr. Jonker, L. Lammers (koperslager en wethouder), mevr. Wagenaar, mevr. Lammers, mevr. Blankhart en P.G. Wagenaar (manufacturier).

Op de voorste rij: W. van Vemde (schilder en koster), mevr. Beumer, L. Beumer, (manufacturier), Rijk van Ark (bakker) en H.J. Blankhart (gemeente-ambtenaar).

Over de scrupuleuze plichtsbetrachting van de belasting-commies Ezinga werd mij de volgende anekdote verteld:

"Het gebeurde in de crisisjaren, toen door minister Colijn de gehate rijwielbelasting was ingevoerd. Fietzers moesten het "fietsplaatje", dat als bewijs gold dat men de rijwielbelasting betaald had, aan hun fiets bevestigen of tijdens het fietsen zichtbaar met zich meedragen. Politie en belastingambtenaren hielden er scherp toezicht op. Fietste men zonder plaatje, dan liep men de kans beboet te worden.

Op een zondagmorgen begaven de heer Ezinga en zijn vriend en medekerklid v.A. zich per fiets naar Heerde om daar een dominee te "beluisteren". Toen ze, gezellig pratend, ongeveer bij de Keet waren, schoot het de heer v.A. te binnen, dat hij vergeten had zijn fietsplaatje mee te nemen. Toen hij dit aan zijn vriend vertelde, gelastte deze hem terstond af te stappen. Ter plekke werd proces-verbaal opgemaakt. De heer v.A., die dit toch wel een beetje te gek vond, kreeg op zijn protest te horen, dat hij (de heer E.) als belasting-commies gehouden was te allen tijde en onder alle omstandigheden de gestelde voorschriften uit te voeren.

Na het opmaken van het verbaal stapten beide heren weer op de fiets en vervolgden gezamenlijk hun weg naar Heerde om hun opdracht uit te voeren".

Of de vriendschap door dit incident ook geleden heeft, vertelt het verhaal niet.

R.P.

INHOUD

De Gilden in Epe (1) door G.S. van Lohuizen	2/3/4/5
Moeilijkheden bij de berechting van een schapendief in 1783 door D. Bakker	6/7/8
Marken en Buurschappen Wissel (29) door F. Zandstra	9/10/11
De vredes-schilder Ten Kate in Epe door Mr. J. Rombach	11/12/13/14/15/16
Stichting Veluws Streekmuseum Epe door G.S. van Lohuizen	16/17/18
Boekaankondiging door mej. P.E. Berkhout	19/20/21
Mijlpalen voor de geschiedenis van Epe De jaren 1958 - 1962. door mej. P.E. Berkhout	22/23
Mengelwerk door R. Paasman	23/24